

УДК 021.031:069/15:7:373.3

Демчик Катерина Іванівна,

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії та методик дошкільної освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, Україна, e-mail: laddyart@ukr.net

ВІРТУАЛЬНІ ЕКСКУРСІЇ МУЗЕЯМИ СВІТУ

Автор наголошує на необхідності прилучення дітей молодшого шкільного віку до культурно-мистецьких цінностей світових художніх музеїв. Виокремлює віртуальні екскурсії як сучасний метод ознайомлення з творами митців світового рівня, визначає переваги й недоліки даного методу в роботі з молодшими школярами. Наводить інформацію про різні типи віртуальних екскурсій, які дозволяють широкому колу відвідувачів, не перебуваючи реально у приміщеннях музеїв, поринути у світ мистецьких шедеврів.

Запропоновано варіанти віртуальних екскурсій художніми галереями світу, які мають різну мету, можуть використовуватися в урочній і позаурочній роботі в умовах загальноосвітньої школи.

Ключові слова: музейна педагогіка, віртуальна екскурсія, художні музеї світу, молодші школярі, експозиція.

У сучасних умовах розвитку суспільства провідною стратегією педагогічної діяльності є спрямованість навчально-виховного процесу на формування духовного світу особистості, утвердження загальнолюдських цінностей, розкриття потенційних можливостей і здібностей дитини. Залучення сучасних дітей до надбань національної та світової художньої спадщини можна здійснювати різноманітними засобами, серед яких важливу роль відіграють ознайомлення дітей з творами митців в експозиціях художніх музеїв, картинних галерей.

Різні аспекти музейної педагогіки, зокрема й такі питання, як інтеграція музейної педагогіки в освітній процес загальноосвітніх навчальних закладів, співдружність школи і музеїв розробляли Е. Белкіна, Г. Беленька, Л. Гайда, Н. Ганусенко, Л. Гурін, Н. Зубарева, О. Караманов, Т. Карачунська, І. Ласкій, Л. Масол, Л. Пантелєєва, В. Рагозіна, І.

Ткаченко, М. Струнка, О. Топилко, Р. Чумічова та ін. Дослідники наголошують на необхідності впровадження в музейний простір методик, спрямованих на формування потреб у музейній культурі, загальнокультурний розвиток дітей, активізацію їхніх інтелектуальних і творчих здібностей, можливість творчого самовираження (Л. Гурін, Н. Краснова, Л. Масол, В. Рагозіна, І. Руденко та ін.).

Однією з технологій, які використовують у роботі сучасних музеїв, є віртуальні екскурсії, що набувають популярності, оскільки надають широкі можливості людям різного віку, зокрема й дітям дошкільного і молодшого шкільного віку, долучитися до культурних цінностей не лише вітчизняних, а й світових музеїв [1; 3; 6]. Віртуальні екскурсії можна сміливо віднести до інтерактивних методів навчання дітей, які можуть самостійно обирати маршрут відвідання музею, кількість експонатів у експозиції, тривалість сприй-

мання мистецького твору й поєднувати їх із спілкуванням з іншими людьми, а також – з мистецькими іграми, пошуком необхідної інформації про твір чи митця тощо. У цьому переваги над іншими методами, наприклад, традиційними екскурсіями чи бесідами про мистецькі твори.

Одним із традиційних методів ознайомлення з художніми творами є представлення вихованцям програмових картин на екскурсіях, бесідах за репродукціями картин з метою набуття знань про поняття образотворчого мистецтва, митців і їхні твори, формування умінь аналізувати. У результаті учні набувають фрагментарних відомостей, що дає мало можливостей до власного творчого виявлення, втрачається особистісний смисл від спілкування з творами мистецтва. Тож **метою статті** є розкриття особливостей віртуальних екскурсій як методу навчання дітей образотворчого мистецтва з виявленням їхніх переваг та недоліків, опис методів та прийомів організації і проведення віртуальних екскурсій музеями світу з молодшими школярами в урочній і позаурочній роботі ЗНЗ.

У загальноосвітніх навчальних закладах ефективною формою педагогічної роботи залишається екскурсія; набули популярності такі форми уроку, як урок-екскурсія, екскурсія-подорож, екскурсія-гра. Часто у школах створюють музейні кімнати, виставки, постійно діючої експозиції, які виконують різні функції: навчальну, розвивальну, виховну, дозвілєву, арт-терапевтичну тощо. З метою зацікавлення учнів педагоги доповнюють традиційний для екскурсій монолог екскурсовода (вчителя) елементами дискусії, а для посилення емоційного сприйняття – особливі образно-емоційні прийоми: занурення в події минулого, театралізацію, драматизацію, персоніфікацію, сюжетно-рольові ігри тощо.

Нові виклики часу спричиняють розвиток нових форм і методів у навчанні. Саме в цьому контексті виникли і **віртуальні екскурсії**, зумовлені: по-перше, потребами самих дітей у більш цікавому й емоційно насиченому, сучасному поданні мистецької інформації; по-друге, бажанням сучасних дітей

знайомитись із культурою і мистецтвом різних країн, пізнавати пам'ятки культури різних регіонів світу; по-третє, збільшення можливостей завдяки ІК-технологіям підвищити інформаційний і культурний рівень сучасної людини. На задоволення цих потреб спрямовують свою освітню і просвітницьку діяльність і самі музеї, які постійно напрацьовують базу нових методів для різних аудиторій, особливо для дітей різного віку.

Віртуальні екскурсії покликані виконувати завдання формувати в молодших школярів *музейну потребу* – узвичаєну необхідність відвідувати музеї з метою самовдосконалення та (або) відпочинку і *музейну культуру* – сукупність знань, умінь та навичок поведінки в музеї, сприйняття інформації, яку відображають музейні пам'ятки, розуміння «мови музейної експозиції» [9, с. 82].

Не можна не погодитись із Нілом, Філіпом та Венді Котлерами, що «музейна експозиція створює чудові умови для впорядкування знань, повторення, унаочнення абстрактного матеріалу, самонавчання протягом усього життя. Вона як основа музейної комунікації дає широкий простір для провадження в сучасних музеях екскурсій, занять та лекцій, що мають інтерактивний характер, реалізують навчальну та пізнавальні цілі музейної діяльності, а головне – слугують засобом спілкування представників різних соціокультурних груп сучасного суспільства» [2, с. 19].

Як відомо, естетичні смаки, інтереси та погляди формуються змалечку, тому важливо залучати дітей до вивчення творів із експозицій зарубіжних музеїв, музеїв сучасного мистецтва саме з дошкільного віку. Пояснюється це тим, що вже діти шостого-сьомого років життя здатні до первинного оцінювання шедеврів світового мистецтва, при цьому проявляючи рефлексивні дії, тобто ідентифікують себе із митцями й оцінюють свої можливості у створенні картин, подібних до побачених у експозиціях світових музеїв [5, с. 112].

З'ясуємо ж, що таке віртуальна екскурсія і які її переваги та недоліки. Саме поняття «віртуальний» трактується як «змодельований за допомогою комп'ютера» [9, с. 151]. Термін «virtual»

з англійської перекладається як «фактичний» або «той, що відповідає дійсності». Отже, можна припустити, що віртуальний – це змодельоване явище за допомогою комп'ютерних технологій, але таке, що відповідає дійсному, існуючому в реальному житті.

Щодо терміну «екскурсія» (від лат. «excursio» – поїздка), то виокремлюють два визначення: 1) колективне відвідування визначних місць з освітньою метою; 2) група осіб (екскурсантів), яка здійснює таке відвідування. Поняття «віртуальна екскурсія» трактується як відвідування визначних місць (музеїв, зоопарку), змодельоване за допомогою комп'ютера [9, с. 89].

Сьогодні віртуальні музеї є унікальною технологією, яка дозволяє розширити можливості е-Learning і освіти, зберегти культурну спадщину для нащадків і зробити відвідування будь-якого музею світу, природного дива або архітектурного шедевра доступним для всіх людей планети, що мають вихід в мережу Internet. Коли вчитель не має можливості відвезти своїх учнів до країн музеїв та галерей світу, він може проводити для класу віртуальні тури за допомогою інструментів платформи Google Cultural Institute, відбирати з каталогу конкретні твори живопису за темою уроку та показувати фрагменти у великій роздільній здатності.

Серед культурно-освітніх установ світу, що використовують подібну технологію і надають такі можливості, можна виділити Лувр (Франція), Ермітаж (Росія), музей Метрополітен у Нью-Йорку (США) та інші галереї й музеї Європи. У кожного музею є веб-сайт, на якому пропонуються розроблені працівниками музею віртуальні екскурсії для певного кола глядачів (переважно для підліткового віку та дорослих). Ці екскурсії не обмежені в часі, оскільки кожен може будь-коли зайти на сайт і перебувати в залах музею, скільки заманеться. Глядачам пропонується перегляд картин, кераміки, скульптури, які зберігаються у залах музеїв. Такі екскурсії мають оглядовий характер, а це є певним вразливим місцем такого типу екскурсій, оскільки глядач не має повної інформації про той чи інший твір.

Наприклад, Національна галерея Лондона пропонує екскурсію online за посиланням <http://www.nationalgallery.org.uk/visiting/online-tour-russian#/central-hall/>, де можна переглянути панорамний вигляд окремих зал і полотен (фото 1).

На сайті Державного Ермітажу (м. Санкт-Петербург) (<http://www.hermitagemuseum.org/wps/portal/hermitage/>) у меню є рубрика «Віртуальний візит», обравши яку глядач зможе потрапити в будь-яку виставкову залу (фото 2).

Найпопулярнішими є online-екскурсії до Лувру у Франції (<http://www.louvre.fr/en/visites-en-ligne>), Старої національної галереї в Берліні (<https://www.google.com/culturalinstitute/beta/u/0/partner/alte-nationalgalerie-staatliche-museen-zu-berlin>), галереї Уффіці у Флоренції (<https://www.google.com/culturalinstitute/beta/u/0/partner/uffizi-gallery?hl=it>), Державної Третьяковської галереї (

Фото 1. Головна сторінка сайту Національної галереї Лондона

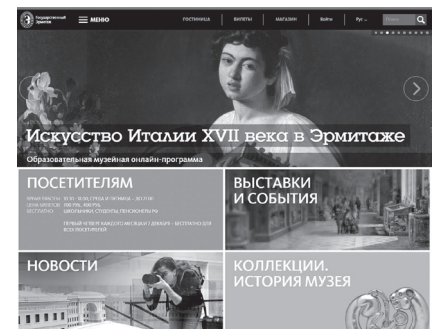

Фото 2. Головна сторінка сайту Державного Ермітажу в Санкт-Петербурзі

old.tretyakovgallery.ru) та Державного Ермітажу (<http://www.hermitagemuseum.org/>) в Росії тощо.

Окрім світових музеїв, віртуальні екскурсії пропонують також вітчизняні, але переважно це історичні (музей М. Грушевського: <http://incognita.day.kiev.ua/museums/hetmanstva/museum.swf>) або етнографічні (Музей писанкового розпису в Коломиї: <http://hutsul.museum/pysanka/>). На жаль, в Україні практика online-екскурсій музеями ще на шляху становлення та розвитку, тому більшість із них сьогодні можуть запропонувати перегляд експозицій у слайд-шоу.

Отже, вчителі мають враховувати потреби сучасних школярів, як у залученні до світу мистецтва, так і в інформаційному збагаченні мистецьким матеріалом. Зокрема, педагоги повинні тісно співпрацювати з працівниками музеїв та художніх виставок, оскільки саме вони розробляють освітні програми, налаштовані на широку аудиторію глядачів [4].

У віртуальних екскурсій є свої **переваги і недоліки**, зупинимось коротко на них. Так, якщо молодшим школярам можна влаштувати реальну екскурсію до місцевих картинних галерей чи музеїв, то такі галереї, як Лувр, Дрезденська галерея, галерея Уффіці, можуть відвідати далеко не всі. У цьому й полягає перша перевага віртуальної екскурсії – *доступність*, мається на увазі доступність шедеврів світового мистецтва для детального розгляду в різних ракурсах, можливість оцінити інтер'єр та екстер'єр музеїв. А *недоліком* може бути те, що на віртуальній екскурсії не завжди представлені твори усього складу експозиції музею, які тимчасово перебувають у запасниках або на реставрації, на виставках у інших країнах тощо. Тому педагогам, які організовуватимуть віртуальні екскурсії, слід враховувати змінність та оновлення експозиції.

Важливою перевагою є *можливість перегляду експозиції в будь-який зручний час*. Певним недоліком є те, що під час такої екскурсії діти не зможуть ставити питання працівникам музею, а вчитель, який виконує роль екскурсовода, не завжди готовий відповідати на них.

Серед переваг віртуальних екскурсій –

можливість багаторазової участі в екскурсії, яку можна повторювати за бажання школярів. Варто пам'ятати про добровільність такої участі, адже кожна дитина – індивідуальність, яка має свої потреби.

Діти молодшого шкільного віку прагнуть до пізнання навколишнього середовища, тому віртуальна екскурсія до музеїв світу викликати у них *ефект присутності*. Цього досягне вчитель, якщо використає не лише зоровий ряд, а й звуко-музичний та літературний, що є перевагою такої екскурсії. Однак навіть за умови ідеального зображення і звуку, все ж враження можуть бути дещо обмежені рамками екрана [6, с. 52].

Віртуальні екскурсії сьогодні можуть успішно використовуватися у практиці загальноосвітніх шкіл насамперед з метою залучення учнів до культурної спадщини України і світу. Опишемо варіанти такої практики.

Якщо вчитель організовує демонстрацію готової віртуальної екскурсії, яку розробили музейники, то йому варто показати вхід на сайт музею в комп'ютерному класі (за допомогою проектора та екрана) або на мультимедійній дошці (фото 3).

Педагог повинен пам'ятати, що діти мають перебувати в умовах, наближених до реальних, тому роль екскурсовода він бере на себе.

Якщо вчитель самостійно конструює віртуальну екскурсію, він ретельно підбирає репродукції картин у гарній якості (роздільна здатність повинна

бути не меншою за 1500 x 1000 пікселів), безпосередньо перед початком екскурсії нагадує дітям правила поведінки в музеї.

Молодші школярі легко включаються у навчання завдяки ігровим прийомам і зовнішньому антуражу. Тому з метою максимального наближення класної кімнати до інтер'єру музею можна облаштувати її в такий спосіб: стільці розташувати один за одним змійкою та прикріпити до них зображення вагонів, щоб створити в дітей відчуття подорожі в потягу. Під час «руху» потяга можна слухати музичні твори композитора країни, в яку вирушають учні; на дошку проектувати краєвиди цієї країни чи міста, де знаходиться музей; на зупинках учитель у формі провідника може загадувати мистецькі загадки. Під час цієї віртуальної подорожі провідник виходить за межі своїх посадових обов'язків і, залишаючи потяг, відвідує музей разом із учнями. Для підвищення емоційності сприймання пропонуємо використовувати не тільки класичної музики, а й аудіозаписів шуму руху потяга, звуків природи.

Екскурсія 1. Лувр (Франція). Портавшись до найвідомішого світового музею, молодші школярі зможуть побачити своєрідний екстер'єр музею, помилуватись розкішшю інтер'єру виставкових зал. У цьому музеї зберігається найбільша колекція світового живопису, представлено твори провідних художніх шкіл та різних історичних епох. Але найцікавішим буде те, що учні зможуть побачити найвідомішу в усьому світі картину Леонардо да Вінчі «Мона Ліза» («Джоконда»).

Такі екскурсії можна проводити як *під час уроків*, зокрема з образотворчого мистецтва (1–4 класи), літературного читання (3–4 класи), «Я у світі» (3–4 класи) тощо, так і *в позаурочний час* – на виховних годинах, інших заходах.

Відповідно до змісту навчальних програм для загальноосвітніх навчальних закладів (1–4 класи) доречно провести *уроки з образотворчого мистецтва* у формі віртуальних екскурсій за такими тематичними напрямками:

- ознайомлення з творчістю одного художника (наприклад, І. Шишкіна, Леонардо да Вінчі та ін.);

Фото 3. Презентація віртуального візиту до Ермітажу

- вивчення одного жанру (наприклад, пейзажу з розглядом різних його видів та ін.);

- відвідання одного музею (наприклад, Національного художнього музею України, Ермітажу, Лувру та ін.).

Віртуальна екскурсія на уроці *літературного читання* може бути фрагментом основної його частини, – сприймання учнями літературного твору, що вивчається, буде підсилюватись вдало підбраною картиною. Така екскурсія не повинна тривати довше половини уроку.

На уроках з предмета «Я у світі» учні матимуть змогу ознайомитись із творчістю вітчизняних художників завдяки віртуальним екскурсіям відомими музеями України (Національний музей України, Львівська галерея мистецтв, Одеський художній музей тощо).

Окрім вітчизняних музеїв, педагог може запропонувати цикл екскурсій до Лувру: щоразу варто обирати різні маршрути, щоб акцентувати увагу учнів на одній картині, чи інтер'єрі, чи групі художників тощо. Наведемо варіанти:

1. «*Інтер'єри музею*» – відвідування учнями чотирьох зал, які облаштовані на кшталт луврських експозицій, де виставлені оригінали творів живопису. Учні мають дізнатися про те, що в цих залах відбувалися художні виставки відомих світових майстрів пензля. У ході екскурсії передбачаються гри на уважність, кмітливість, спостережливість: «*Що в залі зайве?*» (пропонується знайти предмет, який заборонено заносити до музею – велику валізу, хокейну ключку, сачок тощо). Мета гри: діти мають не лише знайти предмет, який не може бути предметом інтер'єру музею, а й обґрунтувати причину.

2. *Екскурсія-огляд однієї картини*. Особливість такої віртуальної екскурсії в тому, що діти зможуть споглядати картину достатню кількість часу і зробити за допомогою запитань педагога детальний аналіз твору живопису (колорит, образотворчі засоби, композиція тощо), дати естетичну оцінку та рефлексії. На відміну від оригіналу, до репродукції (паперовий варіант, виготовлений друкарським способом) можна буде доторкнутись або збільшити її для розгляду дрібних деталей, які з першо-

го погляду не помітні (мультимедійний варіант). Дітям можна запропонувати гру «*Мистецький вернісаж*»: уявити себе репортером, який має розповісти про одну картину людям різного віку (дошкільникам, школярам, студентам, дорослим), представити її як твір мистецтва.

Екскурсія 2. Дрезденська галерея (Німеччина). Її вважають одним із найбільших зібрань живопису у світі (роботи Рафаеля і Тиціана, картини Рембрандта, Веласкеса, Альбрехта Дюрера та інших), але візитівкою галереї є «Сікстинська Мадонна» Рафаеля Санті. Завдяки віртуальній екскурсії молодші школярі зможуть оглядати картину, яка найбільше сподобалась, більше часу, аніж під час реальної. Пропонуємо дітям гру «*Хто (що) ближче, хто (що) далі?*», метою якої є визначення переднього, середнього та заднього планів картини. Для цієї гри можна підібрати кілька картин портретного жанру та натюрморту епохи Відродження, оскільки саме такі роботи прописані митцями детально.

Екскурсія 3. Державний Ермітаж (Росія). Це ще один із найбільших музеїв світу, який вражає своїми архітектурними комплексами фасадів та розкішними інтер'єрами виставкових зал, де зберігаються найкращі твори відомих художників багатьох країн світу. Оскільки музей складається із комплексу шести споруд, то молодшим школярам можна запропонувати *квест*, під час якого вони можуть вибрати місце, де їм було б спокійно, комфортно, тобто місце для усамітнення. Дітей це може зацікавити, оскільки під час реальної екскурсії їхнє пересування музейними залами обмежене. Також доцільно запропонувати учням самостійно обрати картину для перегляду, це буде «лак-мусовим папірцем» виявлення їхніх інтересів, уподобань. Ще одне цікаве завдання – вибрати картину серед кількох або в одній залі, яка відповідає настрою дитини. Тут варто застосувати прийом «оживлення» картини, запропонувавши учням підібрати пісні до картин, які сподобались (українські народні, естрадні, сучасні популярні).

Таким чином, віртуальні екскурсії музеями є сьогодні новим явищем у

практиці загальноосвітніх шкіл. Звичайно, віртуальна екскурсія музейною експозицією не в змозі замінити безпосереднього спілкування із мистецькими шедеврами та реальними історичними пам'ятками у залах галерей, однак, вона має свої переваги і допоможе учням мати уявлення про музеї, ознайомитись з експозиціями картинних галерей, відомих на увесь світ, відчуті завдяки спогляданню художніх творів колорит епохи, дух старовини, спробувати себе в ролі дослідників, мистецтвознавців тощо.

Йдучи у ногу із науково-технічним прогресом, педагог зможе організувати віртуальні екскурсії, використовуючи мультимедійну дошку та перевтілюючись, наприклад, у провідника чи екскурсовода, й допомагатиме учням подорожувати музеями, орієнтуватися у світі мистецьких шедеврів.

Подальших досліджень потребують питання розробки різних типів віртуальних екскурсій залами вітчизняних та світових музеїв з навчальною і дозвільною метою.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Гурін О. Школа і музей: працюємо разом // Мистецтво та освіта. – 2011. – № 2. – С. 27–28.
2. Котлер, Ніл. Музейний маркетинг і стратегія: формування місії, залучення публіки, збільшення доходів і ресурсів [Текст] / Ніл Котлер, Філіп Котлер, Венді Котлер; [пер. з англ. Т. Олійник та ін.]. – Київ : Стиліс, 2010. – 527 с.
3. Краснова Н. М. Формування світовоїдображення в учнів 5–7 класів спеціалізованих загальноосвітніх шкіл художнього профілю у процесі образотворчої діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Н. М. Краснова ; Інститут проблем виховання НАПН України. – Київ, 2015.
4. Національний художній музей України. Просвітницькі програми музею [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://namu.kiev.ua/ua/educational-programs/namu.html> – Назва з екрана.
5. Пантелеєва Л. В. Музей и дети / Л. В. Пантелеєва. – Москва : Карапуз, 2000. – 148 с.
6. Рагозіна В. В. Вчимося творити у митців: методика художньо-творчої діяльності дитини / В. В. Рагозіна // Мистецтво та освіта. – 2016. – № 1 (79). – С. 24–29.
7. Рагозіна В. В. Художньо-освітня діяльність музеїв мистецького профілю з дітьми дошкільного віку та школярами / В. В. Рагозіна // Горизонти освіти. – 2012. – № 3 (36). – С. 50–56.
8. Руденко С. Б. Про можливості соціокультурного використання музейних пам'яток у сучасних умовах / С. Б. Руденко // Вісник Дер-

жавної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – Київ : Міленіум, 2012. – № 3. – С. 79–83 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vdakk/2012_3/18.pdf. – Назва з екрана.

9. Сучасний тлумачний словник української мови: 100 000 слів / за ред. В. В. Дубичинського. – Харків : Школа, 2009. – 278 с.

REFERENCES

1. Huryn, O. (2011). *Shkola i muzei: pratsiuemo razom* [School and Museum: We work together]. *Mystetstvo ta Osvita* [Art and Education], 2, 27–28.

2. Kotler, N., Kotler, F., & Kotler, V. (2010). *Muzeinyi marketing i stratehiia: formuvannia misii, zaluchennia publiky, zbilshennia dokhodiv i resursiv* [Museum marketing and strategy: Mission creation, public involvement, income and resources growth]. Kyiv: Stylos.

3. Krasnova, N. M. (2015). *Formuvannia svitovidobrazhennia v uchniv 5–7 klasiv spetsializovanykh zahalnoosvitnykh shkil khudozhnoho profilu u protsesi obrazotvorchoi diialnosti* [Formation of the world of reflection of 5–7 grades students in the artistic specialized schools in the process of visual activity]. (Dissertation Abstract, Kyiv).

4. *Natsionalnyi khudozhnyi muzei Ukrainy. Prosvitnytski prohramy muzeiu* [National Art Museum of Ukraine. Educational programs of the museum] (n. d.). Retrieved from <http://namu.kiev.ua/ua/educational-programs/namu.html>

5. Panteleeva, L. V. (2000). *Muzei i deti* [Museum and children]. Moscow: Karapuz.

6. Rahoziina, V. V. (2016). *Vchymos tvoryty u myttsiv: metodyka khudozhno-tvorchoi diialnosti dytyny* [Learn to create from artists: Methods of artistic and creative activity of a child]. *Mystetstvo ta Osvita* [Art and Education], 1 (79), 24–29.

7. Rahoziina, V. V. (2012). *Khudozhno-osvitnia diialnist muzeiv mystetskoho profilu z ditmy doshkilnoho viku ta shkoliaramy* [Artistic and educational activity of museums of art with children of preschool age and schoolchildren]. *Horyzonty Osvity*, 3 (36), 50–56.

8. Rudenko, S. B. (2012). *Pro mozhyvosti sotsiokulturnoho vykorystannia muzeinykh pamiatok u suchasnykh umovakh* [On the possibilities of the sociocultural usage of museum valuables in modern conditions]. In *Visnyk Derzhavnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv*: Vol. 3 (pp. 79–83). Kyiv: Milenium. Retrieved from http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vdakk/2012_3/18.pdf.

9. Dubichynskyi, V. V. (Ed.). (2009). *Suchasnyi tлумачnyi slovnyk ukrainskoi movy: 100000 sliv* [Modern Dictionary of the Ukrainian Language: 100000 words]. Kharkiv: Shkola.

Стаття надійшла до редакції 02.10.2017 р.

УДК 7.071.1:[37:75]-057.874

Перепелиця Олена Олегівна,

аспірантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, м. Полтава, Україна, e-mail: lesija@meta.ua

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ З КОМПОЗИЦІЇ

У статті розглянуто основні закони композиції (цілісності, контрастів, новизни, підпорядкування всіх засобів композиції ідейному задуму) і правила композиції (ритм, виділення сюжетно-композиційного центру, симетрія або асиметрія, розміщення головного на другому просторовому плані), з якими слід ознайомити учнів на уроках образотворчого мистецтва в загальноосвітній школі. Засвоєнню даних законів і правил сприяють розроблені автором окремі практичні завдання з побудови статичної та динамічної композицій, де учні мають змогу використовувати виражальні засоби композиції для створення яскравого художнього образу.

Ключові слова: закони, правила, засоби створення композиції, практичні завдання, учні.

Створення художнього твору в будь-якій галузі мистецтва неможливе без композиційної побудови, приведення до цілісності та гармонії всіх його частин і компонентів. Закінчений твір також називають композицією, наприклад, у живопису – картину, музичний твір, балетний спектакль, що складається із номерів, пов'язаних між собою спільною ідеєю, склад металевих сплавів, парфумів тощо. Крім того, композицією називають навчальну дисципліну про закони побудови художнього твору.

Теоретичні та методичні аспекти навчання учнів загальноосвітньої школи образотворчого мистецтва, розглянуті в працях І. Глинської, В. Кардашова, С. Коновець, Л. Масол, І. Руденко, С. Свіда та ін. Дослідники підкреслювали важливість у художньому навчанні опанування учнів засобів художньої виразності – форми, кольору, ритму і, безперечно, основ композиції, без чого неможлива художня діяльність, а також творче самовираження школярів. Особливого значення у творчій само-

реалізації вихованців набуває знання основ композиції, що є тим об'єднуючим усі засоби фундаментом, на якому базується художня робота, і що допомагає вибудовувати цілісність з багатьох складових.

Під композицією розуміємо цілеспрямовану побудову цілого, де розташування та взаємозв'язок частин обумовлюються ідеєю, змістом, призначенням і гармонією.

Композиції можна навчати: для цього потрібні теоретичні знання, які одразу ж застосовують на практиці – у виконанні навчальних і творчих завдань. Отже, процес опанування художніх засобів у навчанні образотворчого мистецтва передбачає знання основ композиції та безпосередньо поєднаний із практичною діяльністю учнів, що потребує розроблених практичних завдань, які мають свою специфіку.

Окрім цього, навчання дітей різних вікових груп також вимагає корекції змісту таких завдань, врахування особливостей певного віку. Творчі завдання як метод у художньому навчанні